

GRIGORE ALEXANDRESCU

Poezii

Suvenire și impresii. Meditații și elegii.

Epistole și satire. Fabule

Prefață, fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

CUPRINS

<i>Prefață</i> (Lucian Pricop)	9
<i>Fișă biobibliografică</i>	24
<i>Referințe critice</i>	26
SUVENIRE ȘI IMPRESII	
Trecutul. La mănăstirea Dealului	33
Umbra lui Mircea. La Cozia	36
Răsăritul lunei. La Tismana	39
Mormintele. La Drăgășani	42
O impresie. Dedicată oștirei române	45
Anul 1840	48
Ucigașul fără voie	51
Frumusețea D-ei**	54
Suferința	55
Încă o zi	57
Un ceas e de când anul trecu	59
Buchetul	61
Reveria	63
Meditație	65
Miezul nopții	68
Așteptarea	70
Inima mea e tristă	72
Câinele soldatului	74

MEDITAȚII ȘI ELEGII

Adio. La Târgoviște	79
Întristare	82
Unirea Principatelor	
Dedicată fiitorilor deputați ai României	83
Mării sale domnului Alexandru Ioan I. Anul 1859.	
Pentru ziua intrării sale în București	86
Cântecul soldatului	88
Cometei anonsate pentru 13 iunie	90
Răspunsul cometei	92

EPISTOLE ȘI SATIRE

Epistolă către Voltaire	97
Epistolă Domnului Alexandru Donici, fabulist moldovean	101
Satiră. Duhului meu	103
Răzbunarea șoarecilor sau Moartea lui Sion	108

FABULE

Toporul și pădurea	115
Elefantul	117
Oglindele	120
Câinele izgonit	122
Șoarecele și pisica	125
Privighetoarea și măgarul	126
Câinele și cățelul	128
Pisica sălbatică și tigru	129
Dervișul și fata	131
Dreptatea leului	132
Lupul moralist	135
Nebunia și Amorul	137
Lebăda și puii corbului	138
Privighetoarea în colivie	141
Ursul și lupul	143
Boul și vițelul	146

Vulpea liberală	148
Mierla și bufnița	149
Cucul	150
Uleul și găinile	152
Câinele și măgarul	154
Vulpoiul predicator	155
Privighetoarea și păunul	157
Măgarul răsfățat	159
Papagalul și celelalte paseri	161
Catârul ce-și laudă nobilitatea	162
Bursucul și vulpea	163
Șarlatanul și bolnavul	165
Atelajul eterogen	166
Iepurele, ogarul și copoiul	167
Ursul și vulpea	168
Corbii și barza	169
Calul vândut și diamantul cumpărat	171
Porcul liberat	172
Castorul și alte lighioni	173
Mielul murind	175
Zugravul și portretul	176
Catârul cu clopoței	177
Lișeța, rața și gâsca	179

GRIGORE ALEXANDRESCU ÎNTRE CLASICISM ȘI ROMANTISM

Grigore Alexandrescu a creat în două registre distincte, autonome după segregările teoriei literare tradiționale: unul romantic și un altul clasic. Cu toate acestea, ruptura este conciliabilă în cazul lui Alexandrescu printr-o disciplinare a discursului poetului pașoptist; așa se face că suntem în cazul de față în acea dispută a contrariilor, toate se află într-o permanentă discordie, într-o luptă aparent lipsită de finalitate. Dar nu și de sens. Pentru că principiul ordonator este chiar starea de poezie.

Aici credem că este cheia de înțelegere a îmblânzirii contrariilor și de transformare a dezordinii elementelor în armonie.

Acest dualism, în care elementele romantice sunt cuplate cu proiectele de arhitectură a textelor de tip clasicist, este chiar nota distinctivă a creației artistice a lui Grigore Alexandrescu. Pe de o parte, suntem asigurați că nimic din datele de ființare a condiției romantice a poetului nu este neglijat, nici melancolia și nici gravitatea întrebărilor asupra condiției umane și asupra istoriei, nici damnațiunea izolării de societatea imperfectă. Pe de altă parte, raționalismul de sorginte clasicistă animă „instinctul“ satiric, luciditatea specifică spiritelor ironice sau sarcastice.

Într-o organizare cronologică a creației poetice a lui Grigore Alexandrescu, este evidentă adeziunea poetului la modelul preromantic francez, dominat de gustul pentru meditația sumbră asupra destinului și efemerității civilizațiilor. Scriitura solemnă cu ecouri din Lamartine nu face altceva decât să „agraveze” starea de melancolie. Condiția funciară a personalității lui Alexandrescu e una romantică, elegiacă și meditativă inclusiv în epistole și fabule, chiar dacă, formal, suntem într-un gen literar constrângător.

Meditațiile și elegiile sunt infuzate cu teme esențiale ale romantismului și preromantismului: sentimentul tristeții metafizice, tema ruinelor, peisajul înserării, iubirea exaltată sau tumultuoasă, evocarea copilăriei și a trecutului istoric, antiteza dintre noblețea conștiinței poetice și mediocritatea societății contemporane. Versurile lui Grigore Alexandrescu sunt răspunsuri la internalizarea asumată a frământărilor unei conștiințe căutându-și echilibrul interior în contextul unei lumi întocmite greșit, o lume guvernată de principiul malefic. Individul, singur și fără puterea de a se modela în acord cu lumea, este hărăzit să caute fără speranță calea spre ieșirea din criză. Resemnarea este refugiul pe care, în versuri de o expresivitate specială, individul o alege ca ultimă formulă de supraviețuire. *Miezul nopței, Adio. La Târgoviște, Cimitirul sau Candela*, poeziile cele mai citite ale acestei etape poetice, sunt posesoare ale unui discursivități expresive și plasticizante, sobre la nivel formal, dar trădând și un anume retorism.

Șerban Cioculescu observă că „Grigore Alexandrescu e el însuși în poezia de conținut etic. Poet al dezinteresării, al altruismului, al binelui public, când se dezbară de suferințele insuficient patetizate, ca și de temele lirice convenite, își regăsește tonul cu adevărat propriu, ca acela din *Rugăciunea*, din *Anul 1840*, din fabule și mai ales din epistole și satire. În aceste produceri didactice, poetul își învederează o mai statornică afinitate cu clasicismul, decât cu romantismul francez; sau dacă

acesta din urmă i-a servit ca model pentru stimularea crizelor sale subiective, în dezolare și imprecăție, celălalt i s-a potrivit în structura sa permanentă, de raționalist și de observator“. *Satiră. Duhului meu* a fost scrisă în anul 1839 și publicată în volumul *Satire și fabule*, din 1842, având drept model generativ satira a IX-a, *A mon esprit*, a lui Boileau. Alexandrescu își părăsește modelul nu doar prin transpunerea trăirilor și a eroilor lirici într-un mediu inedit, ci și prin expresia nouă, în care echilibrul clasic și impulsul romantic se împletesc. Titlul e semnificativ și exprimă valorificarea unui procedeu literar, dialogul cu sine însuși, dedublarea eului, scindarea sa în două entități, din care una o contemplă pe cealaltă cu ironie și sarcasm. În fapt, poezia nu urmărește doar amuzamentul ori satira unor aspecte izolate ale societății, ci pune în lumină un aspect mai grav, cu contur generic, anume condiția poetului, a artistului în general într-o societate îngustă, cu principii mercantile și lipsită de deschidere spre valorile artistice autentice. Orizontul în care trăiește o astfel de societate este îngust, lipsit de perspectivă, membrii aristocrației dedicându-se mai degrabă distracțiilor ieftine, snobismului și unor preocupări mondene derizorii. Poezia debutează cu un dialog între eul liric și o „cuconiță“, dialog ce are darul de a realiza o punere în scenă a problematicii lirice pe care autorul o valorifică aici, dar, în același timp, de a sugera opoziția dintre două moduri de a exista și de a gândi, unul autentic, al poetului, și celălalt marcat de falsitate și de inadecvare la normele adevărului și ale valorilor autentice: „Trageți toți câte o carte: domnule, ești cu mine. / Șezi mă rog împotriva, și vezi de joacă bine. / – Dar ți-am spus, coconiță, că eu din întâmplare, / Nici bine, nici nebine nu poci să fac cercare: / Am cuvintele mele: aste jocuri plăcute, / Cu voia dumitale, îmi sunt necunoscute. / – Nebun cine te-o crede; vrei să te rugăm poate; / Astăzi chiar și copiii știu jocurile toate, / Veacul înaintează; caro; vezi că ți-e rândul, / Dar ce făcuși acolo! Unde îți este gândul? / Când eu am dat pe riga, bați cu alta mai mare? / Astfel de neștiință e lucru de

mirare!”. Descrierea moravurilor, a defectelor și viciilor epocii, e realizată cu vervă de comedigraf, într-un desen îngroșat până la caricatură uneori, alteori trasat în liniile subțiri ale ironiei. Din punct de vedere compozițional, poezia e alcătuită din mai multe secvențe de mărimi diferite, ce figurează scene din viața societății înalte bucureștene. În prima secvență, dialogată, cum am văzut, limbajul este alcătuit din exclamații, interogații, expresii familiare, elemente de jargon, toate având darul de a sugera o gândire și o vorbire facilă, de a denunța superficialitatea și, totodată, stilul pretențios al personajului feminin.

În a doua secvență are loc dialogul poetului cu duhul său, acela care are un comportament atât de neadecvat în societatea aristocratică. Evident, reproșurile pe care le adresează poetul duhului sunt simulate, autoironia e, în fapt, o formă de critică a moravurilor celorlalți, iar diatriba îndreptată asupra-și e destinată semenilor, ce pun preț pe aparențe, pe convențiile sociale, eludând sau ignorând trăirile autentice, valorile cu adevărat importante, acelea care structurează ființa profundă a omului. În acest schimb de replici între poet și duhul său se creează un joc de oglinzi în care falsul și autenticul, ridicolul și sublimitatea, ironia și autoironia se împletesc indisociabil („Așa-mi spunea deunăzi, cu totul supărată, / O damă ce la jocuri e foarte învățată, / Apoi șoptind pe taină cu câteva vecine: / Vedeți, zise, ce soartă, și ce păcat pe mine? / Două greșeli ca asta, zău, sufletul mi-l scot, / A! ce nenorocire! *Ma chère*, ce idiot! // Vino acum de față și stăi la judecată, / Tu care le faci astea, duh, ființă ciudată, / Ce vrei să joci o rolă în lumea trecătoare: / de ce treabă mi-ești bună, putere gânditoare, / Când nu poci la nimica să mă ajut cu tine, / Când nu te-ai deprins încă nici vistu să-l joci bine? // Nu mai ești tu acela care-n copilărie / Știai pe dinafară vestita-Alexandrie, / Și viața ciudată a unui crai cuminte / Care lasă pe dracu fără încălțăminte? / Tu care mai în urmă, râzând d-acestea toate, / De rost puteai a spune tragedii însemnate, / Meropa, Atalia și altele mai multe / Declamându-le toate cui vrea să te

asculte?”). Răspunsul „duhului“ este unul ce trădează o gamă largă de procedee satirice, de la ironie la sarcasm, expunându-se aici tabloul unei societăți ce prețuiește non-valorile și respinge valorile autentice, în care defectele devin calități, iar viciile virtuți. E, cum s-ar spune, spectacolul aproape grotesc al unei „lumi pe dos“, marcată de superficialitate și ipocrizie, de prozaism și lipsă de idealitate: „Negreșit, îmi vei zice, ți-u minte ce îmi place, / Dar cărțile cu mine e greu să se împace. / Mai lesne poci a spune hoțiile urmate / La zece tribunale sub nume de dreptate, / Mai lesne poci să număr pe degetele mele, / Câți sfinți avem pe lună și câte versuri rele, / Decât să bag de seamă ce carte nu e dată, / A cui este mai mică și cine o să bată. / Când sunt în adunare, n-am altă mulțumire, / Decât să se deschiză subiecturi de vorbire: / Atunci sunt gata, slobod, ascult, și cu plăcere / Tușesc, zâmbesc, mă leagăn și-mi dau a mea părere“. Pentru a-i insufla, în mod ironic, duhului dorința de a se adecva la exigențele acestei societăți „înalte“, poetul oferă exemplul acelui „domnișor“ elegant, considerat de cei din jur ca om de spirit și de caracter. Pentru a da o imagine cât mai veridică a acestui personaj, poetul îl surprinde în mișcare, notând detalii, gestica, vorbele și comportamentul său cu cât mai multă verosimilitate și plastică a reprezentării („Vezi domnișoru-acela care toate le știe, / Căruia vorba, duhul, îi stă în pălărie, / În chipul de-a o scoate cu grații prefăcute? / Hainele după dânsul sunt la Paris cusute: / Singur ne-ncredințează. Lorneta atârnată / Este și mai streină, d-o formă minunată: / Vrea s-o cumpere prințul, dar ca un om cuminte / Dumnealui o tocmise ceva mai înainte. / Când le-a spus astea toate, o ia la ochi, privește / Chiar pe dama aceea cu care-atunci vorbește; / I-o dă în nas, se pleacă, și în sfârșit o lasă, / Zicându-i: Ce lornetă! Te-arată mai frumoasă. // Fieșcine cunoaște ce cap tânărul are; / Dar pentru că dă bine din mâini și din picioare, / Și trăneste la vorbe fără să se gândească, / Am văzut multă lume cu duh să-l socotească; / Iată de ce talente avem noi trebuință“.